

‘Nederland kan niet zonder internationale banken’

Zachte heelmesters maken stinkende wonden, stelt bestuursvoorzitter van de Rabobank Piet Moerland. Kijk maar naar Griekenland. Ook voor banken zijn scherpere regels nodig. Maar te snel, te veel brengt grote risico's mee voor de economie. Een *credit crunch* ligt op de loer.

Tekst: Karin Bojorge | Foto's: Roland J. Reinders/HH

'Boeren en tuinders leggen in goede tijden ook wat opzij'

Het is 3 maart, verkiezingsdag, maar voor Rabo-topman Piet Moerland toch vooral de dag voordat hij de jaarcijfers bekend mag maken. Hij zit er desondanks ontspannen bij, neemt de tijd. Zijn bank is een gezonde bank, kan hij niet nalaten een paar keer te benadrukken. Toch maakt hij zich zorgen. Hij ziet een 'avalanche' van op zichzelf goed bedoelde maatregelen op de financiële sector afkomen, rijp en groen door elkaar. Een bankenbelasting, het scheiden van zaken- en consumentenbanken, het beperken van de omvang van banken. Niet allemaal even nuttige of goede plannen, vindt hij. Maar ook bij Basel III, de nieuwe internationale regels voor banken die op dit moment in de maak zijn, heeft hij kanttekeningen.

U vreest een overdosis voor de financiële sector?

“Van veel plannen is de slagingskans nog onduidelijk. De meest serieuze voorstellen op dit moment zijn die van het Basel comité. De richting van die voorstellen is goed, het is vooral de stapeling die mij zorgen baart.”

“Eén van de voorstellen van het Basel comité

is het – op zich terecht – opschroeven van de kapitaaleisen aan banken, zowel kwantitatief als kwalitatief. Dat betekent dat banken niet alleen een hoger percentage eigen vermogen moeten aanhouden, maar ook dat bepaalde vormen van kapitaal niet meer mogen meertellen voor het eigen vermogen. Dat hakt erin voor de balans.”

“Minder bekend is dat er ook veel zwaardere eisen gesteld gaan worden aan de liquiditeit van beleggingen van banken. Dat betekent dat banken moeten kiezen voor beleggingen die beter verhandelbaar zijn, zoals bijvoorbeeld staatsobligaties. Ook dit is logisch, want dit was precies het probleem van de crisis: bepaalde markten vielen helemaal weg, waardoor banken volgens de regels ineens enorm moesten gaan afwaarderen. Maar ook dat heeft grote gevolgen voor de balansen van banken.”

“En dan hebben we nog de *leverage ratio's* (balanstotaal gedeeld door eigen vermogen; red) die omlaag moeten. Dat betekent dat elke euro die banken op hun balans hebben staan, minder vaak uitgeleend mag worden. Om een voorbeeld te geven: de leverage ratio van de

Wie is Piet Moerland?

Piet Moerland (1949), die in 2009 Bert Heemskerk opvolgde als topman van Rabobank Nederland, begon zijn carrière als wetenschapper. Hij studeerde bedrijfseconomie in Rotterdam. In 1978 promoveerde hij cum laude op een proefschrift over 'Firm behaviour under taxation'. Moerland was bijna 25 jaar hoogleraar in achtereenvolgens Groningen (bedrijfskunde) en Tilburg (ondernemingsfinanciering en corporate governance). In 2003 werd hij lid van de raad van bestuur van Rabobank Nederland. In juli 2009 is hij benoemd tot bestuursvoorzitter.

Rabobank is zestien. Maar wereldwijd zijn er banken die een factor dertig, veertig woekeren met hun balans. Die hebben nu een fors probleem.”

Wat betekent dit voor de kredietverlening aan bedrijven?

“Als je al deze maatregelen, waar elk voor zich wat voor te zeggen valt, in een hoog tempo doorvoert in Europa en de rest van de wereld, dan legt dat een druk op de kredietverlening aan het bedrijfsleven. Dan spreek ik niet voor de Rabobank, want voor ons is de aanscherping marginaal, maar wel voor de sector als geheel. En dan heb ik het niet over een lagere groei in de kredietverlening maar over een echte krimp.”

Een credit crunch is niet iets dat we kunnen gebruiken op dit moment.

“Dat zou inderdaad heel slecht zijn. Stel dat men de invoeringsdatum van Basel III al ergens in 2011 zou stellen, dan is dat een moment waarop we voor een deel nog in de crisis zitten. Een krimp in de kredietverlening belemmert dan het broze herstel van de economie. Het zou veel beter zijn om de invoer-

ring van de Basel III-maatregelen te faseren: we zouden daar minimaal vijf tot zeven jaar voor uit moeten trekken.”

Maar die maatregelen zijn er niet voor niets. Levert uitstel geen risico op?

“Nee. Als je maar laat zien dat je stap voor stap de goede kant opgaat. Nogmaals: de richting van Basel III is gewoon goed. Het feit dat er serieuze kapitaaleisen komen voor handelsportefeuilles is terecht. Als we mikken op 2017, hebben we én een gezond bankwezen én kan het herstel begeleid worden met een adequate kredietverlening.”

Behalve Basel hangt er nog meer boven de markt. Een belasting op financiële transacties bijvoorbeeld, om de kosten die de staat heeft gemaakt voor het redden van de banken mee op te vangen.

“Zo'n bankenbelasting vinden wij een slecht plan. Wij hebben geen steun van de staat genoten. Maar überhaupt hebben wij veel meer fiducia in de Baselse voorstellen. We moeten weer terug naar een systeem waarbij je in goede tijden een appeltje voor de dorst opbouwt. Dat hadden we ook vroeger. Met de

invoering van de IFRS, de nieuwe regels voor de verslaggeving, waarbij alles op basis van actuele waarde in de boeken gezet moet worden, is dat ondergraven.”

Daar was u toch zelf bij?

“Dat hebben we zien gebeuren. Maar in de tijd dat het IFRS is ingevoerd, hadden we geen idee dat het zó zou kunnen uitpakken. Dat er in tijden van crisis ineens geen markten meer waren voor zaken die gewaardeerd moeten worden op marktwaarde. En wat de gevolgen daarvan waren.”

“De Spaanse centrale bank heeft wel vastgehouden aan dat idee van buffers aanleggen in goede tijden. Dat was heel goed. Spaanse banken zijn ook niet in de problemen gekomen. Die kant moeten we weer op. In feite wat gewone ondernemers ook doen. Boeren en tuinders leggen in goede tijden ook wat opzij zodat ze het een paar winters kunnen uitzingen. Dat is intuïtief ook heel normaal.”

“Dat overleveren heeft veel schade gedaan. En dat speelt niet alleen in de bankenwereld. Denk aan een land als Griekenland, dat enorm boven zijn stand heeft geleefd. Maar het speelt ook in de Verenigde Staten en Engeland.”

En als het misgaat heeft iedereen een probleem.

“Het heeft het effect van een olievlek. Dat besef is er nú, maar dat is wel te laat. We wisten al tien jaar dat Griekenland geen goede discipline had en een slechte belastingmoraal. Toch hebben we ze laten meeliften op de euro. Met nu het risico van besmettingsgevaar voor andere landen.”

“Europa moet vasthouden aan een strenge behandeling van landen die participeren in de euro. Niet kiezen voor de zachte heemeester. Dat geldt ook voor nieuwe toetreders tot de eurozone. Daar moet nog scherper en strakker op gestuurd worden. Niets is zo dramatisch als toegetreden landen die weer moeten uittreden. Of twee aparte eurozones, zoals wel eens wordt voorgesteld. Daar wil ik echt afstand van nemen. We hebben de euro en we moeten met de euro verder. Dat is van belang voor onze positie ten opzichte van de Verenigde Staten en Azië. Europa kan het zich niet permitteren om daar gefragmenteerd doorheen te zwalken. We hebben genoeg in huis om die concurrentie aan te kunnen. Maar dan hebben we wel een betrouwbare munt nodig.”

Is het instrumentarium wel afdoende om landen in het gareel van het stabiliteitspact te houden?

“We hebben niet meer instrumenten nodig, we hebben vooral meer moed nodig. Niet teveel gedogen, gewoon streng zijn. Veel meer discipline en degelijkheid aan de dag leggen. Net zoals bij het opvoeden van kinderen, al klink ik nu misschien wel heel ouderwets. Gewoon niet op te grote voet leven, op de centjes letten.”

Wat ondernemers ook doen.

“Precies. Als je ziet hoe er door ondernemers op dit moment gesappeld wordt om de tering naar de nering te zetten. Wat een doorzettingsvermogen en ondernemingszin ze aan de dag leggen. Dat gaat soms ver hoor. De overheid moet daar een voorbeeld aan nemen. Ik hoop dat het nieuwe kabinet na de verkiezingen van 9 juni zal kiezen voor opbouwen, eruit komen. Een stabiele regering is van het allergrootste belang.”

Wat is IFRS?

De International Financial Reporting Standards (IFRS) is een boekhoudkundige standaard voor jaarverslagen van bedrijven. Sinds 1 januari 2005 zijn alle beursgenoteerde bedrijven in de EU verplicht op deze wijze te rapporteren. Basis voor IFRS is het rapporteren op basis van 'fair value'. Dat betekent dat er gerapporteerd moet worden op basis van de actuele marktwaarden. Dit in tegenstelling tot de oude verslagleggingsregels, waarbij de aankoopwaarde de basis kon vormen. Nadeel van deze nieuwe methode is dat de actuele marktwaarden sterk fluctueren. Tijdens de bankencrisis vielen bepaalde markten bovendien helemaal stil waardoor er geen actuele waarde meer te bepalen viel en banken hun bezittingen sterk moesten afwaarderen.

Ondertussen houdt het bedrijfsleven nog steeds haar hart vast als het gaat om de kredietverlening.

“Die vrees is terecht. Temeer omdat overheden de komende jaren ook nog een zwaar beroep zullen doen op de kapitaalmarkten.”

Is het uitsmeren van de Basel-voorstellen over een langere periode genoeg om dat probleem op te lossen?

“Mondiaal gezien is er genoeg kapitaal. Azië kent grote overschotten. Maar het is geen vanzelfsprekendheid dat de Chinezen zoveel zullen blijven sparen. De Chinese overheid wil dat consumenten juist meer gaan besteden.”

En dan? Een tekort aan kapitaal?

“Financiële autoriteiten zullen voorlopig de rente laag houden. Het ruime liquiditeitsbeleid is echt een zegen geweest. Zonder was de crisis vele malen erger geweest. Die alertheid bij overheden is er gewoon geweest. Er is adequaat opgetreden en grote spelers als de FED en de Europese Centrale Bank blijven ook waakzaam. Het blijft wel lastig voor ze om te bepalen wanneer ze weer moeten gaan verkrapen. Doen ze het te vroeg dan smoren ze

Wat is Basel III?

In Basel vergaderen elke drie maanden vertegenwoordigers van de centrale banken van de belangrijkste industrielanden over de mondiale harmonisatie van de regels waaraan banken moeten voldoen. In 1988 werd 'Basel I' getekend, een akkoord dat banken onder andere verplichtte om minimaal 8 procent van hun totale uitstaande leningen te financieren met eigen vermogen. Eind juni 2004 bereikte het Basel comité overeenstemming over nieuwe richtlijnen op het gebied van minimale kapitaaleisen voor banken: Basel II. Het belangrijkste verschil is dat nu per soort krediet wordt bepaald welk percentage eigen vermogen er tegenover moet staan. Er wordt dus beter gekeken naar de echte risico's van kredieten. Probleem was dat de invoering van deze richtlijnen werd ingehaald door de kredietcrisis: binnen de Europese Unie werden de regels van kracht op 1 januari 2008, in de Verenigde Staten pas op 1 april 2010. Ook China moet nog beginnen met de invoering. Een ander probleem is dat Basel II lagere kapitaaleisen stelt aan kredietvormen die door banken buiten de balans worden gezet, iets wat door sommige banken dan ook gretig werd gedaan.

Basel III moet de kans op een herhaling van de bankencrisis sterk terugdringen, met onder meer hogere kapitaaleisen, lagere leverage ratio's en strengere eisen aan de liquiditeit van beleggingen van banken. Over deze voorstellen vindt op dit moment nog consultatie plaats. Nog niet bekend is naar welke invoeringsdatum gestreefd zal worden.

'We hebben de euro
en we moeten
met de euro verder'

de groei. Doen ze het te laat dan zetten ze de deuren open voor hoge inflatie. Maar tot nu toe hebben ze de goede dingen gedaan."

In de jaren ervoor hebben ze de kraan toch juist te ver open laten staan? Met alle huizenbubbels vandien?

"Dat klopt, maar dat zijn ze niet vergeten."

Er gaan stemmen op om een soort Nationale Investeringsbank op te tuigen, waarin bijvoorbeeld pensioenfondsen en de overheid kunnen participeren om de kredietverlening op peil te houden.

"Ik ben daar geen voorstander van. Het is ook niet nodig. Aan ons zal het niet liggen. Uit de cijfers blijkt dat de Rabobank ook in de moeilijke jaren zijn verantwoordelijkheid heeft genomen. Wij gaan door met kredietverlenen en als het moeilijk wordt voor een bedrijf gaan wij achter die ondernemer staan. Wij gaan voor de langtermijnrelatie."

Maar de kredietverlening is toch teruggelopen?

"Dat is omdat ondernemers zelf ook terughoudender zijn geweest met investeren. Onze afwijzingspercentages zijn niet anders dan gebruikelijk. En met alle respect: bankieren is

wel een vak. Kredietverlening is daar de kern van. Het is niet zo dat anderen dat ook wel even kunnen doen. Pensioenfondsen zijn vast heel goed in pensioenen, maar niet in het verstrekken van kredieten."

Een ander voorstel dat nog boven uw hoofd hangt is het plan van Obama om zaken- en consumentenbanken uit elkaar te trekken.

"Dat is niet nodig. Hetzelfde effect bereik je namelijk met het aanscherpen van de kapitaaleisen. Met spaargelden moet je straks veel voorzichtiger omgaan dan met handelsactiviteiten. Maar banken hebben die handelsactiviteiten wel nodig om grotere ondernemers van dienst te kunnen zijn. Ik verwacht wel dat banken anders tegen die handelsactiviteiten aan gaan kijken. Die zullen meer op de klant gericht zijn. Banken zullen minder voor eigen rekening en risico posities in gaan nemen, ook al omdat dat zwaarder belast zal worden. Overigens was de Rabobank daar al terughoudend in."

Oud-minister Bos wil dat banken kleiner worden, zodat ze behapbaar zijn voor nationale overheden.

"Dat is geen goed plan. Ook in Nederland

hebben we grote, stabiele, internationale banken nodig om het bedrijfsleven van dienstverlening te kunnen voorzien. Wij zijn als Rabobank in meer dan veertig landen actief. Dat is omdat wij onze klanten ook daar van dienst moeten zijn."

Maar sommige banken zijn bijna te groot om ze te kunnen redden als dat nodig is.

"De kans op ontsparingen zal navenant veel kleiner zijn als Basel III is ingevoerd. Banken zullen vanwege de nieuwe regelgeving kritischer worden op hoe ze hun middelen aanwenden. Dat zal zich doorvertalen naar de markt: krediet wordt duurder. Ook daarom is het belangrijk dat we daar langzaam naartoe groeien."

Duurdere kredieten betekenen een lagere economische groei.

"Die groei komt sowieso op een lager plan. Daar houden we al helemaal rekening mee. Maar laten we wel wezen: de economische groei van de laatste jaren was voor een deel ook op luchtballen gebaseerd. Daar heb je op termijn niks aan. Je kunt beter een langzame maar duurzame groei hebben." ■

Lees ook het artikel 'Houden we de euro overeind?' op pagina 12 en verder